

הרבי הדרין אותי "להתלבש כמו האוייב"

למרות שחלפו מאותה "יחידות" כשלושים שנה אני זוכר היטב את לשונו הקדוש של הרבי שנותר חרות בנשמתי עד עצם היום הזה.. כל-כך התפעלתי מעוצמת ההחלטיות של הרבי, עד שרשמתי לעצמי לזיכרון מיד אחרי ה'יחידות' את דבריו אלה של הרבי

ראיין: הרב ישראל אלפנביין

במדור 'אגרות קודש - פרסום ראשון', מארכיונו של הרב מינדל, המתפרסם מידי שבוע, איננו מפרסמים בדרך כלל את שמות הנמענים (אלא אם כן מדובר באישיות ציבוריות מפורסמת, וכדומה). ואולם, מכתב שהתפרסם במדור זה לפני כמה חודשים, בעניין "השתתפות נשים בהקפות", עורר תגובות רבות ולמערכת הגיעו מכתבים רבים ובהם בקשה להבהרת המושג "השתתפות נשים בהקפות", שהרבי הסכים לו מלכתחילה ב"יחידות" ולאחר מכן חזר בו. החלטנו אפוא לחפש את הנמען של המכתב, בתקווה שהוא יסכים לגלות על

מה דובר באותה 'יחידות' ובאותו 'מכתב'. ואכן, הצלחנו לאתר את הנמען - הרב שלמה ריסקין שליט"א, רבה של אפרת - ולשמוע מפיו את הסיפור המלא.

ה"יחידות" הראשונה

אני בוגר "ישיבה יוניברסיטי", הישיבה שהגאון הרב יוסף-דוב סלובייצ'יק זצ"ל עמד בראשה. בשלהי תשכ"ד פנו אלי מטעם הנהלת "ישיבה יוניברסיטי", והציעו לי הצעה: במערב מנהטן ("ווסט סייד") יש שכונה חדשה שנקראת 'לינקולן סנטר', ולאחרונה

פועל בה מרכז תרבותי יהודי. הקהילה המקומית מורכבת מיהודים מודרניים מאוד, אבל יש סיכוי טוב להשפיע עליהם ולקרבתם לדרך התורה והמצוות. ההצעה הייתה שאני אתקבל לכהן כרב הקהילה, ואפעל לקירוב בני הקהילה לדרך התורה והמצוות.

בתחילה חששתי מאוד מפני ההצעה. לאחר בדיקת המצב בשטח, ידעתי שנכון לאותה שעה לא היה שייך, למשל, לחשוב בכלל על הצבת מחיצה בין גברים לנשים בבית-הכנסת. כשסיפרתי על חששותי להנהלת "ישיבה יוניברסיטי", הם אמרו לי: "אנחנו מודעים היטב למצב הרוחני בקהילה. דווקא בגלל זה פנינו אליך, כי אנחנו מאמינים

**ב'יחידות' ההיא שהיתי
בחדרו של הרבי במשך
שעה וחמישים דקות. כל
ה'יחידות' עסקה בנושא
מעמדן של הנשים
ביהדות. הרבי אמר לי
אז שבתקופתנו זה עניין
חשוב מאוד לתת לנשים
את המקום והיחס המגיע
להן ביהדות**

יש לי את הכוחות והיכולת לפעול בדרכי נועם ולהשפיע על בני הקהילה, וגם מחיצה עוד תוקם בבית-הכנסת".

הייתי אז אברך צעיר, בסך הכל בן 24, ועדיין לא הייתי שלם עם האחזיות הכבדה הכרוכה בדבר. מה עשיתי? – הלכתי אל הרבי מליובאוויטש. נכנסתי ל'יחידות' והרבי אמר לי אז שתי הוראות ששימשו לי מאז קווים מנחים בעבודתי הציבורית:

א. בכל שאלה הלכתית – עליך להתייעץ עם רבך, הרב יוסף-דוב סולובייצ'יק (ואגב, שמעתי פעם שהרבי כינה אותו "למדן הדור").

ב. דע לך שבכל מאבק ישנם אנשים שתפקידם הוא להתלבש כמו האוייב, ואז הידידים הכי טובים שלהם יחשבו עליהם שהם בוגדים, אבל יש להם ברכה עצומה וסייעתא דשמיא, שיצליחו במעשיהם.

השלב הבא היה פנייה אל הרב סולובייצ'יק. השאלה הייתה פשוטה בתכלית: לפנינו קהילה יהודית שלמה שמעוניינת ברב שיפעל בה, אך לעת-עתה אין הקהילה מוכנה להצבת מחיצה בבית-הכנסת. מה לעשות? הרב סולובייצ'יק פסק שאלך לפעול כרב

בקהילה, אך הציב שלושה תנאים: (א) כל עוד אין בבית-הכנסת מחיצה, אסור לך להתפלל שם, אך מותר לך להיות נוכח במקום בשעת התפילה, ואף לומר בפני הקהל דברי תורה ודברי התעוררות וכו'. (ב) כל עוד אין בבית-הכנסת מחיצה, אסור לך לגור בשכונה, כדי שיהיה ברור שעדיין אינך אחראי באופן רשמי לכל מה שנעשה במרכז התרבותי. (ג) בשלב זה אסור לך גם לקבל מאת הקהילה אפילו פרוטה אחת, כדי שלא תהיה להם כביכול זכות להביע דעה כלשהי בנוגע להחלטותיך. וכך, בעקבות ההוראה המפורשת והברכה הגדולה שקיבלתי מהרבי, ועם ההנחיות המפורטות שקיבלתי ממורי ורבי הרב סולובייצ'יק, נכנסתי לכהן כרב הקהילה היהודית ב'לינקולן סנטר'.

"רוח הקודש" של הרבי

בשלב הראשון בני הקהילה ביקשו ממני לארגן להם מניינים לתפילות רק בימים הנוראים. ואכן, בראש השנה וביום כיפור תשכ"ה קיימנו תפילות באולם של בית-מלון ששכרנו למטרה זו. בימי החגים הלכתי ברגל לשכונת 'ווסט סייד' ובאתי להתפלל עם בני הקהילה. ליתר דיוק, בני הקהילה התפללו ללא מחיצה, ואני לא התפללתי איתם את התפילות, אך נשאתי בפניהם דברי התעוררות ברוח הימים הנוראים. אני אפילו זוכר שבשבת תשובה בכלל לא עלה על דעתם לקיים מניין לתפילות!

בשבועות הבאים פעלתי בקהילה במרץ, והרגשתי שהקהילה יכולה להשתנות לטובה. התחלתי לחפש בשכונה דירה שתשכן באופן זמני את בית-הכנסת של הקהילה. התפילות עדיין התקיימו בלי מחיצה. ההתחלה הייתה בשבת חנוכה, כאשר בבית-הכנסת התקיימו כל התפילות, אם כי אני עצמי לא התפללתי עם הציבור, כאמור.

רק בפורים הצלחתי לשכנע את בני הקהילה להקים מחיצה בבית-הכנסת. מעניין: כשבוע לפני פורים, עוד לפני שהמחיצה הוקמה בפועל, הרבי כבר שלח לי מברק ובו כתב לי ברכה על הקמת המחיצה והתבטא במילים: "חילך לאורייתא". מניין ידע הרבי שאני כבר הולך להקים מחיצה באותו שבוע – אינני יודע. אני עצמי לא פירסמתי על כך, וגם לא הייתי מעוניין לפרסם דבר כה רגיש לפני ביצועו.

בתקופה הבאה הייתי מתייעץ עם הרבי על כל דבר. הייתי נכנס אל הרבי ל'יחידות' לעיתים קרובות, והמזכירים גרונן, קליין וקרינסקי שבמשך הזמן הכירו אותי היטב כבר למדו לדעת שדלתו של הרבי פתוחה לפני.

פעילותי ב'לינקולן סנטר' המשיכה להתנהל בהתאם להנחיותיו של הרבי. ב"ה

זכינו אז לקרב לדרך התורה והמצוות הרבה יהודים אינטליגנטים, בהם אנשי תיאטרון ומוזיקאים. במרכז התרבותי שלנו הייתה גם קבוצה גדולה של נשים שהתקרבו מאוד ליהדות. הן באו אלינו ולמדו ברצינות תורה.

הדילמה הגדולה

בשנת תשל"ו, בליל שמיני-עצרת, פתאום ביקשו הנשים שארשה להן לארגן למחרת 'מניין' נפרד של נשים ל'הקפות' עם ספר-תורה. הייתי בדילמה: מצד אחד, הרגשתי שיש להן כוונה טובה מאוד שנובעת רק מיחס של הערכה וחביבה לתורה ולמצוות. מצד שני, לא ידעתי האם עלי להתיר להן צעד כזה. ידעתי שיש חוגים אורתודוקסים בארה"ב שנוהגים כך, אבל לא ידעתי האם הדבר ראוי והולם. הבעיה הייתה שגם לא היה לי את מי לשאול בשעה כזאת. אני זוכר שמרוב התלבטות לא הצלחתי להירדם כל אותו לילה. בסופו-של-דבר החלטתי בבוקר להרשות להן לעשות זאת. סידרנו בבית-הכנסת חדר נפרד וסגור שבו הנשים ערכו לעצמן 'הקפות' עם ספר-תורה.

מיד אחרי החג הלכתי אל הרב סולובייצ'יק וסיפרתי לו על מה שהיה. הוא אמר לי שמבחינה הלכתית זה בסדר גמור. אבל בשכונה שלנו היה אז רב אחד שכינה כרבו של בית-כנסת של "אנג'ל זרעאל". כשהוא שמע שהתרתי לנשים לערוך לעצמן 'הקפות', הוא כעס עלי מאוד ולא נחה דעתו עד שהכריז שבית-הכנסת שלנו הוא "לא אורתודוקסי"!

הרב סולובייצ'יק נחלץ להגנתי והגיע להרצות בבית-הכנסת שלנו. ההרצאה לא הייתה על הנושא הזה, אבל עצם הופעתו בבית-הכנסת באה להביע תמיכה ועידוד. לאחר ההרצאה אמר לי הרב סולובייצ'יק: "אני רוצה לראות עכשיו מי ימשיך להגיד שבית-הכנסת שלך הוא לא אורתודוקסי..."

אבל עדיין לא נחה דעתי. לא הייתי בטוח שעשיתי דבר נכון, ולכן הלכתי להתייעץ עם הרבי מליובאוויטש וגם עם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל. ה'יחידות' התקיימה, כאמור, ימים אחדים לאחר שמחת-תורה תשל"ו והיא זכורה היטב בזכרוני.

ב'יחידות' ההיא שהיתי בחדרו של הרבי במשך שעה וחמישים דקות. כל ה'יחידות' עסקה בנושא מעמדן של הנשים ביהדות. הרבי אמר לי אז שבתקופתנו זה עניין חשוב מאוד לתת לנשים את המקום והיחס המגיע להן ביהדות, ולאפשר להן ככל האפשר להשתתף בענייני תורה ומצוות, כדי לקרב אותן לענייני יהדות. בהקשר זה הרבי הזכיר את הנושא של לימוד תורה על-ידי נשים, ואמר שלמרות שבתקופות שעברו לא הרשו לנשים ללמוד תורה, ובחוגים מסויימים זוהי

שבו הוא כותב במפורש שהוא חוזר בו מההיתר שנתן לי, והרבי אף הוסיף בסיום המכתב: "למותר לומר שאין לי שום התנגדות לכך שתצטט אותי בקשר למכתב זה, כלומר, שזוהי חרטה על העמדה הקודמת, משום שהדבר העיקרי הוא שהמנהג בפועל יהיה בהתאמה מדוייקת אל ההלכה."

העניין כל-כך נגע לרבי עד שלא היה 'רגוע' ולא הסתפק בעצם שליחת המכתב אלי, אלא גם ביקש ממני באותו מכתב: "על מנת שתנוח דעתי ושאדע שלא ינבע שום דבר בלתי רצוי במעשה בפועל מן הדעה שהבעתי מבלי לחקור את כל ההיבטים של הנושא הנידון, הייתי מעריך זאת אם אקבל ממך אישור על קבלת מכתב זה, אם באמצעות הטלפון או בכתב."

כמה חודשים אחרי כן ביקרתי שוב אצל הרבי, והייתי אצלו ב'יחידות' עוד כמה וכמה פעמים אחרי כן. בכל השיחות שהיו לי עם הרבי לאחר מכן, לא הועלה הנושא הזה

ב"יחידות" הראשונה שלי אמר לי הרבי: "דע לך שבכל מאבק ישנם אנשים שתפקידם הוא להתלבש כמו האוייב, ואז הידידים הכי טובים שלהם יחשבו עליהם שהם בוגדים, אבל יש להם ברכה עצומה וסייעתא דשמיא, שיצליחו במעשיהם"

בכלל. לדידי, העניין הזה נותר בגדר תעלומה עד עצם היום הזה. ייתכן שמטרת הרבי הייתה להדגיש שההיתר מוגבל לבית-הכנסת שלי ולמצב המסויים ההוא, וכי אין לפרסם ולהפיץ זאת במקומות אחרים ובמצבים אחרים.

ברכה להצלחת הדרך

בשנת תש"ל נכנסתי אל הרבי ל'יחידות' וסיפרתי לו שאני עומד לנסוע לברית-המועצות כדי להכיר את מצב היהדות שם. הרבי ביקש אז ממני שאפתח ארבע ישיבות מחתרטיות בברית-המועצות – במוסקבה, בלנינגרד, בוילנה ובריגה – ונתן לי שורה של הדרכות בנושא. הרבי הפנה אותי אז לאחד

שאעשה זאת בעתיד. הדגשתי בפני הרבי שאין לי כל בעיה לבטל זאת מכאן ולהבא, כי מעמדי בקהילה כבר היה באותה שעה חזק ומבוסס, ואם אודיע להן שמכאן ולהבא לא ייערכו 'הקפות' נפרדות לנשים – כך יקום וכך יהיה. אלא שאז אנחנו עלולים להפסיד את כל אותה קבוצה גדולה של נשים, שעלולות להיפגע ולעבור ל'טמפל' של קונסרבטיבים.

כאמור, הרבי היה מאוד מעורה בענייני הקהילה שלי, ולא היה זקוק להסברים ארוכים כדי להבין מה עומד על הפרק.

ואז אמר הרבי את המילים הבאות – ולמרות שחלפו מאז כשלושים שנה אני זוכר היטב את לשונו הקדוש שנותר חרות בנשמתי עד עצם היום הזה (היינו מדברים באידיש): "ניט נאר מעגט איר דאס טאן, נאר איר מוזט דאס טאן!" (=לא רק שאתם רשאים לעשות זאת, אלא שאתם חייבים לעשות זאת!). כל-כך התפעלתי מעוצמת ההחלטיות של הרבי, עד שרשמתי לעצמי לזכרון מיד אחרי ה'יחידות' את דבריו אלה של הרבי.

הרבי חוזר בו

אלא שכאן קרה דבר מעניין, שלמיטב ידיעתי אין לו תקדים. לאחר אותה "יחידות" קיבלתי מכתב ארוך מהרבי (ראה מסגרת)

הגישה כיום, הרי שגישתה של חב"ד היא שהנשים לומדות אפילו תורה שבעל-פה. הרבי גם אמר לי שאחת הסיבות לכך שהוא עורר בשנה שלפני כן, תשל"ה, שכל בת מגיל שלוש תדליק נרות שבת-קודש, הייתה כדי לתת לבנות את תחושת השייכות שלהן לענייני תורה ומצוות ואת מעמדן החשוב ביהדות.

ואז, בתוך הדברים, העליתי את מה שעשינו בשמחת-תורה. תחילה הוזכרו דברי הגמרא במסכת מגילה דף כ"ג: "הכל עולין למנין שבעה, ואפילו קטן ואפילו אישה, אבל אמרו חכמים אישה לא תקרא בתורה מפני כבוד ציבור". בהקשר זה הועלו דברי הרמ"א בשולחן-ערוך שמביא את ההלכה שנשים רשאיות לקרוא בתורה, ומסיים "אבל במדינותינו לא נהגו כן". כמו כן הוזכר המנהג המובא בהלכה שנשים אינן מסתכלות על ספר-תורה כשאינן טהורות, והרבי ציין את העניין שאכן פעם נשים נהגו שלא להיכנס לבית-הכנסת ושלא להביט על ספר-תורה כשאינן טהורות, אבל בזמננו נשים כן נוהגות ללכת אז לבית-הכנסת ולהסתכל על ספר-תורה.

בהמשך השיחה סיפרתי לרבי שכבר קיבלתי ממורי ורבי הגאון רבי יוסף-דוב סולובייצ'יק גושפנקא והיתר הלכתי לעשות זאת, אבל אני עדיין מהסס האם ראוי

מחסידי חב"ד בקראון-הייטס כדי שישימש לי מדיך ומורה-דרך בנושא זה. ואכן, לאחר מכן אותו חסיד נתן לי הנחיות מצויינות איך לקדם את העניין לקראת ביצועו בפועל.

האמת היא שהעניין כל-כך הצליח, עד שלמרות שביקרתי בבריית-המועצות בתור אזרח אמריקאי, 'זכיתי' להיתפס ולשבת בבית-הסוהר הרוסי... תודה לא-ל, זכיתי להיחלץ מידיהם ולשוב בשלום לארה"ב כשבידי ספר-תורה שהוצאתי משם. את

ספר-התורה הזה מסרתי לרבי ובשמחת-תורה הרבי ביקש להשתמש בו בעת ההקפות ועשה מזה 'שטורעם' גדול.

לפני שעליתי לארץ-הקודש לכהן כרב היישוב אפרת, ביקרתי שוב אצל הרבי. זה היה בי' שבט תש"מ, כשציינו שלושים שנה לכהונתו של הרבי. יום לאחר מכן הייתי אמור להיות באפרת ולהשתתף בטקס הנחת אבן-פינה ביישוב. באותו לילה סידרתי קידושין לתלמיד שלי בקווינס, ולאחר מכן הגעתי להשתתף בהתוועדות. באותה התוועדות

השתתף מורי ורבי הרב סולובייצ'ק, אך כאשר אני הגעתי להתוועדות היה זה בדיוק כאשר הרב סולובייצ'ק יצא מהתוועדות. נפגשנו בחוץ. כשנכנסתי, הושיבו אותי על הבימה ליד הרבי. רציתי לגשת אל הרבי במהלך ההתוועדות ולבקש את ברכתו, אך לצערי הדבר לא התאפשר לי (המזכיר אמר לי שהרבי חושב עלי תמיד בתפילות). אבל בסיום ההתוועדות, בערך בשעה שתיים בלילה, כשהרבי היה בדרוכו לצאת ועבר ליד, איחל לי שה' יצליח את דרכי.

הרבי כותב לרב ריסקין:

"זוהי חרטה על העמדה הקודמת"

ב"כפר חב"ד" גיליון 1111 התפרסמה במדור "אגרות קודש - פרסום ראשון" אגרת הקודש דלהלן:

ב"ה
י"ג כסלו, תשל"ו
ברוקלין, נ.י.
הרב...
ניו יורק, נ.י.
שלום וברכה:

בהמשך שיחתנו, כאשר היה לי העונג של פגישתנו האחרונה, עלה בדעתי לאחר מכן שיש צורך בתיקון, ומאחר שיש לזה השלכות מעשיות בהלכה, הנני שולח מכתב זה בדחיפות.

אני מתייחס לנושא שבו אנחנו דנו בנוגע לשמחת-תורה ולהקפות ולהשתתפותן של נשים בזה.

לאחר שהבעתי את דעתי בנידון, גיליתי עתה שלא שמתי לב להיבט אחר של הבעיה, אשר על-אף שהוא לא קשור במיוחד לשמחת-תורה ולהקפות, אף-על-פי-כן הוא קשור ישירות לשאלה מה צריך להיות המנהג בפועל בנידון זה. אני מתכוון להלכה המובאת בשולחן-ערוך, אורח-חיים סימן פ"ח, ומתייחסת לנשים בנסיבות מסויימות בנוגע לביקור בבית-הכנסת ולספר-תורה, וכו'. אתה תגלה שם, ובאריכות גדולה יותר במקורות המצויינים שם ובאחרונים, עד כמה הפוסקים נאבקו בבעיה של השתתפות נשים תחת נסיבות כאלה. וכפי שאדמור"ר הזקן קובע בשולחן-ערוך שלו (שולחן-ערוך 'הרב') שם, בנוגע לסיבת ההתחשבות המיוחדת בנשים שהן במצבים מסויימים, וזה לשונו: "כי יהיה להן לעיצובן גדול שהכל מתאספין

והן יעמדו חוץ". ויש לציין שהשאלה שם עוסקת בכניסה לבית-הכנסת, ואפילו אז, לא מספיק סתם 'עיצובן' אלא רק 'עיצובן גדול'.

ממה שנאמר למעלה נובע שבעניינים כאלה, ובייחוד ביחס לספר-תורה, אין לנו שום כוח או סמכות להנהיג חידושים, כפי שגם ברור מתוך הדיון הארוך שם ומההבחנה בין מה שנעשה בבית למה שנעשה בבית-הכנסת, וכיוצא בזה.

ומכאן, שהמסקנה למעשה חייבת להיות שלא להוסיף מאומה על המנהג הקבוע, ובוודאי שאין לתת שום היתר לעריכת הקפות עם ספר-תורה [הכוונה לכיבוד הנשים עצמן בהקפה עם ספר-תורה. המלבי"ח ד].

בכוונה נמנעתי מלהשתמש במלה "הגבלות", משום שכידוע, כל עניין בתורה - שנקראת "תורת-חסד" - אשר עשוי להיראות כ"הגבלה", הוא בכלל לא כזה, אלא להיפך, זה לטובתם המרבית של אלה שהדבר נוגע להם. בוודאי אין צורך להרחיב עיבור על זה!

על מנת שתנוח דעתי ושאדע שלא ינבע שום דבר בלתי רצוי במעשה בפועל מן הדעה שהבעתי מבלי לחקור את כל ההיבטים של הנושא הנידון, הייתי מעריך זאת אם אקבל ממך אישור על קבלת מכתב זה, אם באמצעות הטלפון או בכתב.

הייתי רוצה להוסיף נקודה נוספת בנוגע לעניין זה, עד כמה חייבים להיזהר בקשר למנהגי ישראל, בין אם הם "נוטים להקל" ובין אם הם "נוטים להחמיר" ('קולא' או 'חומרא'). מאז שיחתנו הציק

לי הדבר: איך ייתכן שאיננו מוצאים בכתביהם של גדולי ישראל את הרעיונות שבהם אנחנו דנו, בתור אמצעי לערב יהודים ביתר התמסרות ואהבה לתורה?!

נכון אמנם שאנחנו מוצאים משהו בסגנון זה בהנהגת בתי-ספר לבנות בדורות האחרונים, בגלל שחושך הגלות כל-כך התגבר. אבל לדבר זה יש כבר תקדים בדורות קודמים בלימוד לילדות באופן אישי, או בקבוצות קטנות, אם כי כמובן לא בהיקף של ימינו.

כמו כן, לגבי המנהג של הדלקת נרות על-ידי ילדות עוד לפני הנישואין, דבר שלאחרונה נהיה נפוץ, מנהג זה היה קיים בהרבה קהילות בעלות רקעים שונים.

אולם, בעניין של שמחת-תורה והקפות, בשום מקום לא היה שום תקדים להשתתפותן בפועל של נשים, אף-על-פי שדווקא בקשר לשמחת-תורה נעשו הקלות מסויימות, כפי שמובא באחרונים לסימן תרס"ט. אבל עתה אני מבין שהסיבה לכך פשוטה, והיא, זו שצוטטה למעלה, אלא שמאחר שהיא לא מובאת בקשר להלכות שמחת-תורה, עלולים בקלות לא לשים לב אליה. זהו מצב שבו ניתן באמת ליישם את אמירת חז"ל: "כשם שמקבלים שכר על הדרישה, כן מקבלים שכר על הפרישה".

למותר לומר שאין לי שום התנגדות לכך שתצטט אותי בקשר למכתב זה, כלומר, שזוהי חרטה על העמדה הקודמת, משום שהדבר העיקרי הוא שהמנהג בפועל יהיה בהתאמה מדוייקת אל ההלכה.

בכבוד ובברכה,
[ח"ק]